

מעריך שיעור בגישת המיוזג

שיעור מיוזג

1. יצירת עניין
2. חשיבה פעילה
3. חשיבה על חשיבה
4. העברה ויישום

נושא השיעור: החוק המסדיר את תנועת הולכי הרגל בצמתים מרומזרים

מיומנות החשיבה: חשיפת הנחות

המקצוע: חינוך תעבורתי (התנהגות בכבישים) **כיתה:** ה'-ו'

מטרות השיעור

מבחינת מיומנויות החשיבה

התלמידים יתנסו בחשיפת הנחות סמויות (בלתי מודעות) שהם מניחים.
התלמידים יתנסו בחשיפת הנחות שאחרים אולי הניחו.
התלמידים יציעו דרכים למציאת עדויות שיבססו את ההנחות או יערערו אותן.
התלמידים יפתחו מודעות לחשיבות הצורך לחשוף הנחות סמויות, שלנו ושל אחרים.

מבחינת הנושא הנלמד

התלמידים יכירו בחשיבות החובה המוטלת על הולכי רגל לציית לרמזורים.
התלמידים יבחנו את עמדותיהם ביחס לצורך שהולכי רגל יצייתו לרמזורים.
התלמידים יחשפו את ההנחות העומדות בבסיס החוק המסדיר את התנהגותם של הולכי רגל בצמתים מרומזרים.
התלמידים יעריכו עד כמה ההנחות שחשפו אכן מבוססות.
התלמידים ינצלו מקורות מידע מגוונים לצורך חקירת הנושא.

שיטות ועזרים

מבחינת מיומנויות החשיבה

תפוז (לשימוש בתרגיל הפתיחה)
שאלות מובנות (מפת החשיבה המילולית), מארגן חשיבה גרפי לחשיפת הנחות.

מבחינת הנושא הנלמד

נוסח החוק הקובע את התנהגותם של הולכי רגל בצמתים מרומזרים.

מהלך השיעור

יצירת עניין

1. חשיבותה של המיומנות
2. מהלך החשיבה (כיצד חושבים?)
3. חשיבות הנושא הנלמד

1. יצירת עניין בנושא הנלמד ובמיומנות החשיבה

למורה: מטרת משימת הפתיחה היא להמחיש בפני התלמידים מצב שבו מניחים הנחות מבלי להיות מודעים להן, וכתוצאה מכך, מסתבכים שלא לצורך.

למשימת הפתיחה, בקשו שני מתנדבים. אחד ימתין בחוץ.

בנוכחות שאר התלמידים תדרכו את המתנדב שנשאר בכיתה באופן הבא:

"אתה נמצא בהפלגה ארוכה בלב ים. אתך נמצא קרוב משפחה חולה מאוד. הרופא אומר שכדי להציל את חייך, עליו לשתות מיץ תפוזים טרי מתפוז שלם. אחרי מאמצים רבים הצלחת למצוא בספינה תפוז בודד. הבעיה היא שאתה לא היחיד שמעוניין בו. עליך לנסות לפתור את הבעיה עם האדם השני כך שכולם יהיו מרוצים".

הוציאו את התלמיד שתודרך והכניסו את חברו. תדרכו אותו באופן דומה אך שנו פרט אחד:

"אתה נמצא בהפלגה ארוכה בלב ים. אתך נמצא קרוב משפחה חולה מאוד. הרופא אומר שכדי להציל את חייו, עליו לאכול קליפת תפוז מגורדת מתפוז שלם. אחרי מאמצים רבים הצלחת למצוא בספינה תפוז בודד. הבעיה היא, שאתה לא היחיד שמעוניין בו. עליך לנסות לפתור את הבעיה עם האדם השני כך שכולם יהיו מרוצים."

הכניסו את התלמיד המחכה בחוץ, הושיבו אותו מול התלמיד השני, הציגו בפני שניהם תפוז אחד, ובקשו מהם לפתור את הבעיה שלהם כך שכולם יהיו מרוצים.

מה שקורה בדרך כלל הוא, ששני התלמידים מנסים לשכנע זה את זה שהצורך שלהם יותר חשוב. אם אחד מהם נוטה לוותר לרעהו על התפוז, אל תאפשרו פתרון כזה: הרי קרוב המשפחה שלו נוטה למות.

אל תאפשרו גם פשרה שבה כל אחד לוקח חצי תפוז.

במוקדם או במאוחר מתברר שבעצם אין ביניהם ויכוח ושאפשר להסתדר: האחד זקוק לקליפת התפוז והשני זקוק למיץ.

• **מה קרה לשני המשתתפים במשחק? מדוע לקח להם זמן רב כדי להגיע לפתרון?**

הם לא ידעו שהשני צריך חלק אחר של התפוז; כל אחד הניח שהוא צריך את כל התפוז, וכד'.

• **נכון. כל אחד מהמשתתפים הניח הנחות מסוימות במסגרת המשחק. האם תוכלו לפרט איזו הנחה הניח, לדעתכם, כל אחד מהמשתתפים?**

בקשו מהמשתתפים עצמם לא להגיב כעת, ואפשרו לשאר התלמידים להעלות רעיונות לגבי ההנחות ששני המשתתפים הניחו. ההנחה המשמעותית במשחק זה היא, כמובן, ההנחה שהשני צריך את כל התפוז. אך יש הנחות נוספות, וחשוב לעודד את התלמידים להעלותן: למשל, שאין תפוזים אחרים על הספינה, שהרופא צודק באבחון שלו, שאי אפשר להמתין עד שהספינה תגיע לחוף, שלשני יש בדיוק אותה הבעיה כמו לי, שיש (או שאין) פתרון למשחק, ועוד.

רשמו על הלוח את כל הרעיונות שהתלמידים מעלים. הוסיפו את הכותרת: **"הנחות"**.

אחר כך בקשו משני המשתתפים לספר מה הם באמת הניחו.

עתה, הפנו את תשומת לב התלמידים לעניין המודעות:

המשתתפים הניחו חלק מהרעיונות שרשומים על הלוח **מבלי שהיו מודעים להם**. ההנחה המרכזית (שהשני צריך את כל התפוז) עלתה למודעות (ונמצאה שגויה), רק בסוף המשחק.

בזמן המשחק המשתתפים לא היו מודעים להנחות אחרות שמופיעות ברשימה. למשל, רק עתה, כאשר מציגים בפניהם הנחה כמו "אין תפוזים נוספים על הספינה", הם מודים שכנראה הניחו הנחה זו, משום שלא חשבו כלל לחפש תפוזים נוספים על הספינה.

סכמו את משימת הפתיחה:

הנחות רבות שאנו מניחים הן הנחות סמויות, כלומר, הנחות שאיננו מודעים להן.

למורה: עתה אנו רוצים להמחיש שכולנו מניחים הנחות (סמויות) גם בחיי היום-יום.

• **אנו מניחים הנחות רבות גם בחיי היום יום. ההנחות האלה מובילות אותנו להחליט החלטות ולבצע פעולות. חשבו על החלטה שקיבלתם או על פעולה שעשיתם על סמך הנחות שהנחתם.**

אפשרו לתלמידים להזכיר החלטות ופעולות שונות – כגון: החלטה שלא להכין את שיעורי הבית על סמך ההנחה שהמורה לא יבדוק את השיעורים; החלטה להירשם לחוג במקום מסוים על סמך ההנחה שהחוגים במקום זה הם חוגים טובים; החלטה לקנות מוצר של חברה מסוימת על סמך ההנחה שמוצרים של חברה זו הם מוצרים טובים.

• **האם יש סכנה בקבלת החלטות ובביצוע פעולות על סמך הנחות? מהי? הדגימו.**

אם מתברר שההנחה אינה נכונה – ההחלטה שנקבל או הפעולה שנבצע יכולה להיות גרועה. מה זאת אומרת "גרועה"? לא מתאימה, לא נכונה, מסוכנת, מיותרת, וכד'.

אם התלמידים מתקשים להדגים, הדגימו בעצמכם: למשל, החלטנו לצאת לטיול של מספר ימים וזאת בלי להזמין מקומות לינה, בהנחה שבתקופה שבה אנו עורכים את הטיול אין מטיילים רבים. ייתכן שלא נמצא מקום לינה, למשל אם דווקא בימים שאנו מטיילים מתארחת במקום קבוצה גדולה שתפסה את כל החדרים.

• **אז מה אפשר לעשות כדי להתמודד עם הסכנה שההנחה תתגלה כלא נכונה?**

תנו לתלמידים להעלות רעיונות שונים: למשל, לא להחליט החלטות שמבוססות על הנחות (האם זה מעשי? האם יש החלטות שלגביהן אין אנו מניחים אף הנחה?); לבדוק את כל הנחות; ועוד.

קשרו את הרעיונות שהתלמידים מעלים לאפשרויות העקרוניות הבאות:

– **פיתוח מודעות.** עלינו להיות מודעים לכך שההחלטה מתבססת על הנחות ולא על עובדות. ברגע שנדע זאת נוכל לבדוק האם יש בסיס עובדתי להנחות שהנחנו, ואז להסתמך בהחלטה על העובדות שמצאנו בבדיקה. לדוגמה, במקרה של הטיול שהזכרנו, אנו יכולים להתקשר ולבדוק האם יש מקומות לינה.

– **חיפוש עובדות.** אפשרות אחרת היא למצוא עובדות אחרות שיפטרו אותנו מן הצורך להניח הנחות. למשל, במקום להחליט על קניית מוצר על סמך ההנחה שכל מוצריה של חברה זו טובים, נוכל לבדוק ביסודיות את המוצר הספציפי ולבסס את הקנייה על בדיקה זו ולא על ההנחה הראשונית.

– **התחשבות באי-ודאות.** אם אין אנו יכולים לבדוק את ההנחות או מתקשים מלהימנע מלהניח הנחות בתהליך קבלת החלטות, עלינו להיות מוכנים לכך שההנחות שהנחנו יכולות גם להיות מוטעות וכך להותיר לעצמנו מרחב תמרון לקבלת החלטות חדשות. למשל, אם אנו נרשמים לחוג במקום מסוים על סמך ההנחה שהחוגים במקום זה הם טובים, נבטיח לעצמנו את האפשרות לבטל את ההרשמה אם נגלה שהחוג אינו מתאים לנו.

הערה למורה:

מה יכול לדחוף אותנו לפתח מודעות להנחות שאנו מניחים, לנסות להמיר הנחות בעובדות, ולהביא בחשבון אי ודאויות? לא מדובר כאן רק ב**יכולות**, אלא במשהו עמוק יותר: מדובר על **נטיית חשיבה כללית להטיל ספק בדברים**. מי שנוטה להטיל ספק בדברים רגיש יותר למידע לא מבוסס, רגיש יותר לאי ודאויות הסובבות אותנו בחיי היום יום, ער יותר להבדל שבין הנחות לעובדות, וחותר לבסס את ההנחות לפני שהוא מקבל החלטות.

לצורך טיפול מעמיק בנושא של חשיפת הנחות ובדיקתן, אנו ממליצים לעסוק בנטייה להטיל ספק. עיסוק בנטיית חשיבה חורג ממערך שיעור זה*.

* ראו הכיתה החושבת מאת שרי טישמן, דיוויד פרקינס ואיילין גיי, הוצאת מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, ירושלים, 1998.

סכמו עד כאן: בשגרת חיינו אנו מרבים להניח הנחות. חלק מההנחות האלה שגויות, והן מובילות אותנו למצבים לא רצויים. כדי להימנע ממצבים כאלה, כדאי לפתח מודעות להנחות שאנו מניחים ויכולת לבחון אותן כאשר אנו מזהים אותן.

• **בואו נבדוק עכשיו הנחות שקשורות לנושא העיקרי שלנו: התנהגות בדרכים. דמיינו לעצמכם שאתם רוצים לחצות כביש שבו עוברות מכוניות. אילו הנחות אתם מניחים לגבי הנהגים כשאתם מתכוונים לחצות? (כדי לעזור לתלמידים לנסח הנחות, הנחו אותם לנסח משפטים שמתחילים במילים "אני מניח/ה שהנהגים...").**

תשובות אפשריות: אנו מניחים שהנהגים יראו אותנו; אנו מניחים שהנהגים יאטו כאשר יראו שאנחנו חוצים; אנו מניחים שהנהגים יעצרו; אנו מניחים שהנהגים יתעלמו מאתנו, וכו'.

• **האם כדאי להניח, שכל הנהגים יתחשבו בכם ובחוקי התנועה כאשר אתם חוצים את הכביש?**

ייתכנו דעות שונות. אם יש תלמידים שמקבלים הנחה זו, הזכירו להם כי ייתכן שזו הנחה שגויה, והעלו בפניהם את השאלה מה עלול לקרות אם יפעלו על פי ההנחה השגויה (התשובה המתבקשת: נהג שאינו מתחשב עלול שלא להאט או שלא לעצור, וכך לסכן אותנו ואף לפגוע בנו כאשר אנו חוצים את הכביש).

הובילו את התלמידים למסקנה, שלא כדאי להניח הנחה כזו כאשר רוצים לחצות כביש.

• **אילו הנחות מניחים לדעתכם הנהגים לגבי הולכי רגל שרוצים לחצות את הכביש?**

שהולכי הרגל יחצו רק במקומות המותרים; שהולכי הרגל יעברו רק במעברי חצייה; שהולכי הרגל לא יסכנו את עצמם; שהולכי הרגל יבחינו במכוניות ולא יחצו את הכביש כאשר עוברות מכוניות; שיש הולכי רגל (קשישים למשל) שלוקח להם הרבה זמן לחצות את הכביש; שיש הולכי רגל לא אחראיים, וכד'.

• **אילו מההנחות האלה כדאי לנהגים להניח לגבי הולכי רגל? מדוע?**

גם כאן, כמו בשאלה קודמת, רצוי להוביל את הדיון למסקנה שלנהגים כדאי להניח שהולכי הרגל אינם אחראיים, שהם עלולים להתפרץ לכביש ללא התרעה מוקדמת, וכד'. לא כדאי לנהגים להניח שהולכי הרגל הם אנשים אחראים, משום שנהג שיפעל על פי הנחה כזו עלול לגרום לתאונה כאשר ייתקל בהולך רגל לא אחראי.

• **בהמשך השיעור נתייחס לסוג מסוים של חציית כביש: חצייה בצומת מרומזר. אנו ננסה לחשוף הנחות שהיו למחוקק שקבע שהולכי רגל חייבים לציית לרמזורים. לאחר מכן ננסה לברר מדוע המחוקק הניח הנחות אלה, ולבסוף נשאל כיצד נבדוק האם ההנחות מבוססות או לא.**

• **השאלות שנשאל את עצמנו בשיעור הזה יכולות להנחות את החשיבה שלנו גם במקרים אחרים של חשיפת הנחות ובדיקתן. לכן, נרשום אותן לעצמנו במסגרת. לרשימת השאלות הזו נקרא "מפת חשיבה לחשיפת הנחות".**

חלקו לתלמידים את מפת החשיבה לחשיפת הנחות ובדיקתן (שאלה 4 שונתה במקצת כי ברצוננו לצאת לשטח ולחפש ראיות לביסוס או להפרכת ההנחות).

חשיפת הנחות

1. מהי הפעולה (האמונה או המסקנה) שלגביה אנו מבקשים לחשוף הנחות?
 2. מה עשויות להיות ההנחות שעליהן מבוססת הפעולה (האמונה או המסקנה)?
- ביחס לכל הנחה:**
3. מדוע הניחו זאת? (הסיבות)
 4. כיצד נמצא עדויות שיצדיקו או יפריכו את ההנחה?
 5. על סמך העדויות הללו, האם ההנחה מבוססת?

מפת חשיבה לחשיפת הנחות

את התשובות לשאלות אלו נרשום במארגן החשיבה הגרפי, כמו זה שלהלן. מארגן החשיבה נועד לעזור לנו לארגן את החשיבה שלנו, לתעד את תוצריה, לספק לנו תמונה שלמה של המשימה ולהזכיר את נקודת המוצא ואת היעד של חשיבתנו.

חשיפת הנחות				
הפעולה, האמונה או המסקנה:				
ההנחה	מה עומד מאחורי ההנחה (סיבות, הסברים, נימוקים)	כיצד נמצא עדויות שיצדיקו את ההנחה או יערערו אותה?	עדויות	שיפוט

שיפוט:
 + ההנחה מבוססת
 - ההנחה לא מבוססת
 ? אי אפשר לקבוע

עברו יחד עם התלמידים על רשימת השאלות שמופיעות במפת החשיבה. כדי להבהיר ולהמחיש להם את משמעות השאלות, תוכלו להיעזר בתרגיל הפתיחה. למשל:

1. הפעולה שלגביה אנו מבקשים לחשוף הנחות היא הוויכוח שבין שני המשתתפים.
2. הנחה מרכזית שעליה מבוסס הוויכוח: כל משתתף חושב שהשני צריך את כל התפוז (הנחות אפשריות נוספות פורטו לעיל; המשך ההדגמה מתייחס רק להנחה זו. בתהליך מלא נפעיל את שלבים 3-5 שבמפת החשיבה לגבי כל אחת מן ההנחות, שלפי דעתנו עומדת מאחורי הפעולה).
3. ההנחה הונחה על ידי כל אחד מהמשתתפים בגלל שלא היה קשוב להנחות, או בגלל שהשני דרש את כל התפוז, וכו' (ייתכנו מספר סיבות).
4. כדי לדעת אם כל אחד מהמשתתפים הניח שהשני צריך את כל התפוז, פשוט נשאל אותם האם אכן הניחו כך.
5. ביסוס או הפרכה של הנחה יתקבל מתשובת המשתתפים.

2. חשיבה פעילה

השיעור יתנהל בהתאם לשאלות שמופיעות במפת החשיבה. מארגן חשיבה גרפי, השונה מעט מהרגיל, ייבנה יחד עם התלמידים במהלך השיעור.

השלבים העיקריים בשיעור זה הם:

- חשיפת ההנחות (שלב 2 במפת החשיבה);
- העלאת רעיונות באשר לדרכי איסוף ראיות התומכות או מערערות את ההנחות;
- איסוף ראיות (בקבוצות; שלב 4 במפה);
- ניתוח הראיות וקביעת שיפוט באשר למידת הביסוס של ההנחות (שלב 5 במפה);

את שלב 3 במפת החשיבה – ניתוח הסיבות לכל אחת מן ההנחות – מומלץ לשלב בהתאם ליכולת התלמידים. שלב זה אינו מהווה חלק חיוני של השיעור, אך עשוי לתרום לתובנות בנושא חוקי התעבורה וההתנהגות בצמתים. כדי לעודד את התלמידים להתייחס לשלב זה במפת החשיבה, שאלו אותם מה עומד מאחורי כל אחת מן ההנחות שחשפו; אילו סיבות, הסברים או נימוקים יכלו להניע את המחוקק להניח את ההנחה; מדוע המחוקק הניח את ההנחה הזו.

סיבות אפשריות לחלק מן ההנחות תוכלו למצוא בטור השני במארגן החשיבה שלהלן.

קראו בפני התלמידים את נוסח החוק המחייב הולכי רגל לציית לרמזורים המיועדים להם בצומת מרומזר.

• מדוע קיים חוק המחייב את הולכי הרגל לציית לרמזורים?

תשובות אפשריות: *החוק קיים כדי להגן על הולכי הרגל; החוק קיים כדי לעזור לנהגים; החוק קיים כדי למנוע פלגן ולהסדיר את התנועה בצומת; החוק קיים כי בלעדיו אנשים יעברו מתי שיתחשק להם ויגרמו לתאונות; החוק קיים כי ירשנו אותו מימי הטורקים ולאף אחד לא היה אומץ (או זמן) לבטל אותו, וכד'.*

עודדו את התלמידים להעלות רעיונות רבים ככל האפשר כמענה לשאלה, ולא להסתפק ברעיון הראשון העולה על דעתם. רכזו על הלוח את הרעיונות שלהם.

• התבוננו ברעיונות שהעליתם, ונסו לשער, אילו הנחות הניחו מחוקקי החוק.

תשובות אפשריות: *שהחוק אכן יגן על הולכי הרגל ויפחית את מספר התאונות; שהחוק אכן יסדיר את התנועה בצומת וייעל אותה; שהולכי הרגל יצייתו לחוק; שהמשטרה תאכוף את החוק על הולכי הרגל; ועוד (ראו בטור הימני במארגן החשיבה הגרפי שלהלן).*

• שימו לב, שהתייחסנו עכשיו לשאלה השנייה במפת החשיבה. זוהי שאלה שמעוררת אותנו לשער מהן ההנחות שהונחו. השאלות שבהמשך המפה מכוונות אותנו לבדוק את ההנחות.

• בואו נבדוק את ההנחות שהצעתם – למשל, ההנחה שהולכי הרגל יצייתו לחוק. האם ההנחה הזאת מבוססת? כלומר, האם הולכי רגל באמת נשמעים לרמזורים בצמתים מרומזרים?

התלמידים עשויים להעלות דעות שונות. נסו להוביל אותם להבחנה שאין תשובה ברורה ומוסכמת לשאלה זו; שלא די להסתמך על דעות אישיות בנושא, ושראוי לאסוף ראיות ועדויות כדי להחליט אם ובאיזו מידה הולכי רגל נשמעים לרמזורים בצמתים (כלומר, באיזו מידה ההנחה מבוססת).

• **אילו ראיות ועדויות תחפשו כדי להחליט אם הולכי רגל מצייתים לרמזורים בצמתים?**

נקיים תצפיות בצמתים מרמזורים ונבדוק כמה מבין הולכי הרגל מצייתים לרמזורים; נערוך משאל רחוב; נחבר שאלונים ונפיץ בין כל תלמידי בית-הספר; ננסה לברר במשרד התחבורה; נבדוק אם יש נתונים במשטרה; ננסה למצוא איזה אחוז מהולכי הרגל שנפגעים בתאונות נפגעים בצמתים מרמזורים; ועוד.

• **יפה. מכיוון שאנו מעוניינים לבדוק גם את שאר ההנחות שרשמנו, נסדר עכשיו את מה שאמרנו (את תוצרי החשיבה שלנו) ונרשום זאת בדף נקי, ונראה אילו סוגי ראיות אפשר למצוא לכל אחת מההנחות.**

ציירו על הלוח את מארגן החשיבה (ראו להלן). שימו לב שמארגן זה שונה מהמארגן הרגיל בכך שהטור השלישי מיועד לרישום **אופן מציאת העדויות**, לא העדויות עצמן. אנו נרצה להקדיש חלק משמעותי מן הפעילות ל**ביצאה לשטח** ולאיסוף העדויות הללו. לאחר איסוף בידי צוותים של תלמידים, הם יציגו את העדויות בכיתה ונסו לקבוע את מידת הביסוס של כל הנחה והנחה. הנחו את התלמידים להעתיק את מארגני החשיבה הללו למחברותיהם (או הכינו מבעוד מועד העתקים וחלקו להם כעת). עתה, חלקו את התלמידים לצוותים והנחו אותם כיצד לאסוף את העדויות. רצוי שכל התלמידים יתנסו ביצאה לשטח ובאיסוף עדויות.

• **אילו מבין ההנחות האלה נראית לכם מבוססת?**

• **האם יש לדעתכם הנחות שהן בעלות חשיבות רבה יותר מהנחות אחרות.**

אין ספק שההנחה הראשונה, שעל פיה חציית הכביש על ידי הולכי רגל באור ירוק היא הדרך הבטוחה ביותר להולכי הרגל, היא ההנחה המרכזית שהניעה את המחקרים לחוקק את החוק, שבאמצעותו הם רוצים להבטיח שהולכי רגל יוכלו ליהנות מחצייה בטוחה של הכביש.

קווים מנחים לדיון המסכם:

מרבית ההנחות אכן מתקיימות בפועל – הולכי רגל המקפידים על חצייה נכונה של הכביש כאשר האור ברמזור ירוק כמעט שאינם מעורבים בתאונות, כמו כן הציבור מקבל בהבנה את החוק.

ההנחה שהעונשים שהחוק מטיל ירתיעו אנשים מלעבור עליו אכן מתקיימת כאשר אנשים יודעים שהם עלולים להיתפס על ידי המשטרה. אך הסיכוי להיתפס הוא קטן מאחר שההנחה שהמשטרה תאכוף את החוק מתקיימת רק באופן חלקי, המשטרה מבצעת רק מעט פעולות לאכיפת חוק זה.

הצעה להרחבת הדיון:

• **מהן ההנחות הסמויות שעומדות מאחורי כל חוק שמחוקקים? לוו תשובתיכם בדוגמאות.**

תשובות אפשריות (הנחות סמויות המשותפות לכל החוקים):

– **החוק נחוץ על מנת להסדיר צרכים חברתיים.** לדוגמה, חוק המחייב חגירת חגורת בטיחות ברכב נועד להגן על חייהם של הנוסעים ברכב. חוק האוסר עישון במקומות ציבוריים נועד להגן על מי שאינו מעשן מפני נזקי העישון.

– **הציבור בכללו מבין את נחיצות החוק ומוכן לציית לו** ("אין מטילים על הציבור גזרה שהוא אינו יכול לעמוד בה"). הציבור מקבל בהבנה את הצורך בקבלת רישיון נהיגה. מרבית האנשים שאין בידם רישיון נמנעים מלנהוג במכוניות מתוך הבנת נחיצות החוק ולא רק בגלל שהחוק קיים.

– המחוקקים מניחים שכאשר הם מחוקקים חוק, קיימות רשויות שיאכפו אותו. לדוגמה, כאשר נחקק חוק הקובע מהירות נסיעה מרבית של מכוניות, המחוקק הניח שהמשטרה תוכל לתפוס עבריינים שיעברו על החוק.

– המחוקקים מניחים שהעונשים הקבועים בחוק ירתיעו עבריינים, וכך, אלו שאינם מצייתים לחוק מתוך הכרה בנחיצותו יצייתו לו מחשש לעונש. לדוגמה, יש רוכבי אופנועים שאינם מודים בסכנה שבנסיעה ללא קסדה, אך חובשים קסדות בגלל שבחוק נקבעו קנסות לאלו שאינם עושים כך.

דיון מסכם לגבי התכנים :

[הערה: לרוב העיסוק בחשיפת הנחות אינו נעשה כדי לחשוף הנחות ותו לא – אלא הוא נעשה במסגרת פעולת חשיבה אחרת, כמו קבלת החלטה, חקירה של נושא או בעיה, תכנון, וכד'.]

• לאור מידת הביסוס שנקבעה לכל אחת ואחת מן ההנחות, מה נוכל להסיק?

• מה נוכל להסיק לגבי הצורך בחוק?

• האם תוכלו להמליץ על עדכונים לחוק?

להלן דוגמה למארגן חשיבה חלקי.

חשיפת הנחות				
הפעולה, האמונה או המסקנה:				
החוק המחייב הולכי רגל לציית לרמזורים להולכי רגל				
ההנחה	מה עומד מאחורי ההנחה (סיבות, הסברים, נימוקים)	כיצד נמצא עדויות שיצדיקו את ההנחה או יערערו אותה?	עדויות	שיפוט
חצייה באור ירוק היא הדרך הבטוחה ביותר להולכי רגל לחצות את הכביש.	א. המכוניות עוצרות באור אדום כשהולכי הרגל יש אור ירוק ב. מערכות הרמזורים אמינות (אין מצב שבו יש אור ירוק גם להולכי רגל וגם למכוניות).	ידע אישי; תצפיות על מכוניות בצמתים מרומזרים; דיווחים על תאונות שבהן מכוניות לא צייתו לאור אדום, או שחלה תקלה מסוכנת במערכת רמזורים.		
הולכי הרגל מבינים את נהלי המעבר באור ירוק בצומת.	הסמלים של איש ירוק הולך ושל איש אדום עומד מובנים בכל השפות ולכל הגילים.			
הולכי רגל יצייתו לחוק.	א. מרבית הולכי הרגל מקבלים את החוק ומבינים את חשיבותו ב. הולכי רגל יצייתו לחוק מחשש לשלם קנס אם יעברו עליו.	ראיונות עם עוברי אורח; סקרי דעת קהל בנושא.		
המשטרה תאכוף את החוק על הולכי הרגל.	תפקיד המשטרה לאכוף חוקים ולהגן על שלום הציבור.	ידע אישי; בירור במטה המשטרה לגבי מדיניותה ויכולתה לאכוף את הנושא.		
חקיקת החוק תקטין את מספר הולכי הרגל הנפגעים בצמתים.	בצומת מרומזר יש פחות נפגעים מאשר בצומת לא מרומזר.	עיון בנוסח החוק כדי לגלות האם הקטנת מספר הנפגעים מופיעה כהנמקה לחוק.		
חקיקת החוק תסדיר את התנועה בצמתים.	בצומת מרומזר זרימת התנועה יותר יעילה מאשר בצומת לא מרומזר.	עיון בנוסח החוק כדי לגלות אם הסדרת התנועה בצמתים מופיעה כהנמקה לחוק.		

3. חשיבה על חשיבה (מטאקוגניציה)

• בשיעור זה למדנו כיצד לחשוף הנחות ולבדוק אותן. תארו בפירוט את כל שלבי העבודה.

תיאור מפורט של התהליך כולל את השלבים הבאים:

1. ניסוח הנושא שלגביו אנו מעוניינים לחשוף הנחות.
2. זיהוי ההנחות שלדעתנו קשורות לנושא.
3. פירוט והסבר הרקע להנחות אלו.
4. מציאת דרך לבחינת ההנחות, וכן בחינה ובדיקה של השאלה האם הן אכן מתקיימות בפועל.

• **מהם ההבדלים בין הדרך שבה טיפלנו בהנחות בשיעור זה לבין הדרך שבה אנו מתייחסים להנחות בחיי היום-יום?**

בחיי היום יום איננו מתייחסים בדרך כלל להנחות בכלל. במקרים רבים כאשר אנו רוצים לקבל החלטות איננו נותנים דעתנו לכך שלצורך החלטה אנו מניחים הנחות שונות. כך גם כאשר אנו בוחנים את פעולותיהם של אנשים אחרים – לרוב איננו מנסים לשאול את עצמנו מהן ההנחות העומדות מאחורי פעולות אלו; במקרים שבהם אנו מנסים לחפש את ההנחות, איננו עושים זאת באופן מסודר כפי שעשינו בשיעור זה.

מצאו הזדמנות להפנות את תשומת לב התלמידים לשפה שבאמצעותה הם מתארים את חשיבתם: במקום לומר "חשבתי שהוא צריך את כל התפוז", יותר מדויק לומר "הנחתי שהוא צריך את כל התפוז".

• **מדוע זה חשוב?**

שימוש מדויק במילים המתארות את החשיבה עוזר לנו לפתח מודעות לחשיבה שלנו. כי אם אנחנו מודעים לכך שאנו מניחים הנחה, יש לנו אפשרות לבחון אותה. אם איננו מודעים אליה, לא נוכל לבחון אותה.

• **מה דעתכם על השיטה שבה עבדנו? מהם יתרונותיה ומהם חסרונותיה?**

תשובות אפשריות: **יתרונות:** עברנו בשיעור זה תהליך מסודר של איתור והבנה של ההנחות העומדות מאחורי מעשה מסוים. בעקבות כך גדל הסיכוי שאכן נמצא את מרבית ההנחות ונבין אותן לעומק. **חסרונות:** התהליך הוא ארוך ודורש זמן בכדי לחשוף את כל ההנחות על פי השיטה הזו.

• **האם יש לכם רעיונות לשיטות עבודה אחרות או רעיונות כיצד ניתן לייעל את העבודה בשיטה זו?**

בתשובה לשאלה זו יכולים לעלות רעיונות חדשים.

4. העברה ויישום של מיומנות החשיבה

• **בחרו בהחלטה כלשהי שהחלטתם או שאתם עומדים להחליט ומצאו, בדרך שבה עבדנו בשיעור זה, מהן ההנחות שאתם מניחים בהקשר להחלטה זו.**

החלטות אפשריות: החלטה ללמוד נגינה בכלי מסוים, או החלטה להתחבר עם ילד מסוים.

• **בחרו במשחק מסוים ונסו למצוא אילו הנחות הניח מי שיצר את המשחק וקבע את כלליו.**

הילדים יכולים לבחור, לדוגמה, במשחק המונופול ולמצוא שממציא המשחק הניח הנחות כגון: המשחקים יודעים חשבון, המשחקים אוהבים לשחק במשחק שבו קונים ומוכרים ועושים שימוש בכסף, המשחקים אוהבים להתחרות זה בזה, ועוד.

הערכת החשיבה של התלמידים

הערכת החשיבה יכולה להיעשות באמצעות בדיקת המשימות שהתלמידים ביצעו. יש לבדוק האם הם מבינים מהן הנחות ומהן המשמעויות והחשיבות שבחשיפת הנחות. יש לבדוק האם ההנחות שהתלמידים ציינו הן אכן הנחות סבירות והאם הם בוחנים נכון את ההנחות האלו לאור המציאות. כמו כן יש לבדוק האם לאחר השיעור הזה הם מבצעים נכון את משימות ההעברה.